C/2025/768

11.2.2025.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums

Demokrātija Āfrikā: pašreizējā situācija un nākotnes perspektīvas. Kāda var būt EESK loma?

(pašiniciatīvas atzinums)

(C/2025/768)

Ziņotājs: **Carlos Manuel TRINDADE**

Padomnieks	Paulo Pedroso
Pilnsapulces lēmums	18.1.2024.
Juridiskais pamats	Reglamenta 52. panta 2. punkts
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ārējo attiecību specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	12.11.2024.
Pieņemts plenārsesijā	4.12.2024.
Plenārsesija Nr.	592
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	167/0/2

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) uzskata, ka demokrātija nozīmē cilvēktiesību ievērošanu, spēcīgas iestādes, varas dalīšanu, tiesiskuma un tiesu iestāžu neatkarības garantēšanu, brīvas un godīgas vēlēšanas, pārskatatbildību pilsoņu priekšā, tiesības uz pilnīgu līdzdalību un cīņu pret diskrimināciju.

1.2. EESK atzīst un atbalsta Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) nostāju, ka varas īstenošana, kuras pamatā ir tautas gribas respektēšana, ir globālās demokrātijas koncepcijas pamatelements, kas atzīts Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtu preambulas pirmajā teikumā "Mēs, Apvienoto Nāciju tautas," un kas tiek īstenots saskaņā ar Starptautiskajā paktā par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām definētajiem pamatprincipiem; šis pakts paredz nāciju pašnoteikšanās tiesības un uzliek valstīm pienākumu aizsargāt visu to jurisdikcijā esošo personu pilsoniskās un politiskās tiesības bez diskriminācijas rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, politisko vai cita veida uzskatu, nacionālās vai sociālās izcelsmes, ekonomiskās situācijas, dzimšanas vai citas situācijas dēļ.

1.3. EESK ir stingri pārliecināta, ka Eiropas Savienībai visās savās darbības jomās ir jāveicina šādi principi:

— cilvēktiesības saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju (1948);

— Eiropas Savienības vērtības, kas nostiprinātas Eiropas Savienības Pamattiesību hartā (2000/C-364/01), kā arī ES Līgumos;

— atbilstība Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) pamatkonvencijām.

1.4. EESK atzinīgi vērtē un apsveic Āfrikas Savienības atbalstu demokrātiskajām vērtībām, kurš pausts tās dibināšanas aktā, proti, veicināt demokrātijas principus un iestādes, iedzīvotāju līdzdalību un labu pārvaldību, kā arī veicināt un aizsargāt cilvēktiesības un tautu tiesības saskaņā ar Āfrikas Cilvēktiesību un tautu tiesību hartu un citiem attiecīgajiem cilvēktiesību instrumentiem. Komiteja atzinīgi vērtē arī Āfrikas Savienības apņemšanos nodrošināt demokrātijas veicināšanu, kā noteikts Āfrikas Demokrātijas, vēlēšanu un pārvaldības hartā. Komiteja ar gandarījumu atzīmē, ka Āfrikas Savienības "Programmā 2063" liels uzsvars ir likts uz saistībām labas pārvaldības, demokrātijas, cilvēktiesību ievērošanas, taisnīguma un tiesiskuma jomā.

1.5. EESK atzinīgi vērtē Āfrikā vērojamās norises demokrātijas jomā un ir gandarīta par Āfrikas iedzīvotāju iestāšanos par demokrātijas attīstību un par to, ka šajā kontinentā iedzīvotāju atbalsts demokrātijai vēršas plašumā daudz vairāk nekā daudzās citās pasaules daļās, lai gan pēdējo desmit gadu laikā šis atbalsts ir nedaudz vājinājies.

1.6. Tomēr EESK norāda, ka daudzās Āfrikas valstīs ir jāstiprina parlamentu loma un jāveic pasākumi, lai palielinātu sabiedrības uzticēšanos demokrātijas darbībai.

1.7. Ņemot vērā ciešo saikni starp mieru, drošību, stabilitāti, ekonomikas izaugsmi, sociālo progresu un demokrātiju, EESK atzinīgi vērtē Āfrikas Savienības svarīgo lomu šīs saiknes veicināšanā visos demokrātiskās attīstības procesa posmos un atgādina, ka pārnacionālas iestādes nevar efektīvi darboties bez dalībvalstu un politisko līderu pilnīgas sadarbības un apņēmības. Komiteja arī uzskata, ka, lai Āfrikas Savienība varētu efektīvāk pildīt savu uzdevumu, ir absolūti svarīgi stiprināt Āfrikas valstu iesaisti Āfrikas Savienībā un sadarbību ar to.

1.8. EESK apzinās, ka varas decentralizācija ir izaicinājums, kas saistīts ar resursu mobilizēšanu un institucionālo spēju stiprināšanu, un aicina ES iestādes pastiprināt sadarbību, lai attīstītu demokrātiju un palielinātu sabiedrības uzticēšanos un līdzdalību.

1.9. EESK uzskata, ka attiecībā uz atbalstu demokrātijas attīstībai Āfrikā ES pieeja būtu jābalsta uz līdztiesīgām attiecībām un jāņem vērā šā kontinenta sarežģītība ekonomikas attīstības, sociālā progresa, kritiskās infrastruktūras attīstības līmeņa, daudzveidības un ģeopolitisko un stratēģisko interešu ziņā, vienlaikus ievērojot ES un Āfrikas kontinenta attiecību satvaru.

1.10. EESK uzskata, ka Eiropas Savienība nav pievērsusi pietiekamu uzmanību Āfrikas ģeopolitiskajai lomai. Viens no faktoriem, kas šo situāciju pasliktināja, bija dažu dalībvalstu nepārdomāta rīcība un no tās izrietošie trūkumi ES kopējās ārpolitikas īstenošanā, tādējādi radot tendenci, kuru ir ārkārtīgi svarīgi mainīt.

1.11. EESK apzinās, ka Āfrikas demokrātiskā attīstība saskaras gan ar iekšējiem, gan ārējiem draudiem: ārējos draudus rada lielvaras, kuru ietekme pieaug un kas nav ieinteresētas stiprināt demokrātiju, bet iekšējos – neaizsargātība pret korupciju, kas ir attiecināma gan uz korumpantiem, gan uz korumpētajiem.

1.12. EESK uzskata, ka šajā kontekstā ļoti liela nozīme Eiropas Savienības attiecībās ar Āfriku ir 2021. gadā uzsāktajai stratēģijai *Global Gateway*, un, kā jau tika norādīts šim jautājumam veltītajā atzinumā ([1]), atkārtoti uzsver: pateicoties minētajai iniciatīvai, ES varēs stiprināt ekonomiskās un politiskās saites ar partnervalstīm, nodrošinot ES demokrātisko un sociālo principu ievērošanu, un vienlaikus efektīvi konkurēt pasaules līmenī infrastruktūras nodrošināšanas un uzturēšanas jomā. Komiteja arī atkārtoti uzsver, ka šīs stratēģijas investīciju programmu pamatā jābūt ietekmes novērtējumiem un tajās jāņem vērā aspekti, kas saistīti ar ģeopolitiskiem un stratēģiskiem izaicinājumiem, demokrātisko līdzdalību un projektu ekonomisko, sociālo un vidisko ilgtspēju.

1.13. EESK ir pārliecināta, ka kopā ar atzītiem Āfrikas pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem (platformām, forumiem, brīvprātīgajiem), kā arī kontinenta sociālajiem partneriem tā var palīdzēt veicināt demokrātiskās vērtības, aizstāvēt cilvēktiesības un palīdzēt atbalstīt demokrātiskos režīmus, pamatojoties uz Samoa nolīgumu.

([1]) OV C, C/2024/1574, 5.3.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1574/oj.

1.14. Ņemot vērā Samoa nolīgumu, kurā paredzēti institucionāli mehānismi, kas nodrošina strukturētu telpu pilsoniskās sabiedrības līdzdalībai, izmantojot pilsonisko un sociālo dialogu, EESK, pateicoties zināšanām un zinātībai, ko tā ir ieguvusi gadu gaitā, un pienācīgi ņemot vērā ieinteresēto personu autonomiju, ir piemēroti apstākļi sadarbībai ar Āfrikas pilsonisko sabiedrību, lai tā varētu īstenot savu uzdevumu attiecībā uz ekonomikas izaugsmi, sociālo progresu un demokrātijas attīstību Āfrikā. Komiteja atgādina: ES un Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna valstu (ĀKK) koordinācijas komitejas veikto mērķtiecīgo pasākumu ietvaros tā pēdējo 20 gadu laikā ir guvusi ievērojamu pieredzi attiecībās ar Āfriku, vairākās Āfrikas valstīs īstenojot daudzas iniciatīvas un dažādas misijas, un ka šī pieredze būtu jāsaglabā, jāturpina un jāizmanto. Tādējādi Komitejai un tās Āfrikas partneriem ir vērtīgs potenciāls, kas paver iespēju veicināt pilsonisko, sociālo un politisko dialogu un stimulēt Āfrikas pilsonisko sabiedrību, tostarp stiprināt sociālos partnerus.

1.15. EESK atkārtoti stingri iesaka Komisijai paredzēt finanšu instrumentus, ar kuriem atbalstīt programmas un pētījumu un prognožu analīžu projektus par pilsoniskās sabiedrības organizāciju un sociālo partneru konkrēto realitāti ĀKK valstīs un šajā gadījumā – Āfrikas valstīs, un raudzīties, ka minēto subjektu vajadzības tiek ņemtas vērā attiecībā uz tādu prasmju apguvi, kas vajadzīgas, lai uzņemtos vadošu lomu, uz to tehnisko stabilitāti, kā arī uz plānoto institucionālo mehānismu piemērošanu.

1.16. Savas kompetences ietvaros EESK turpinās un uzlabos centienus veicināt un atbalstīt Āfrikas pilsoniskās sabiedrības organizācijas un sociālos partnerus, atvieglojot to izveidi, organizēšanu un darbību, ka arī palīdzot palielināt to institucionālo kapacitāti, tādējādi palīdzot sasniegt Eiropas Savienības mērķi palielināt demokrātijas noturību Āfrikā.

1.17. EESK savā darbībā vadīsies pēc principa, ka pilsonisko, politisko, sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību veicināšana ir nesaraujami saistīta ar ekonomikas izaugsmi un sociālo progresu. Lai gan dažās Āfrikas valstīs šie ir sensitīvi jautājumi, sieviešu tiesības, dzimumu līdztiesība un seksuālā orientācija ir demokrātiskas kultūras neatņemama sastāvdaļa, un Eiropas Savienībai partnerībā ar Āfriku būtu jāveicina pārmaiņas šajā jomā, paturot prātā, ka plašā sabiedrībā jauna veida attiecību kultūras apgūšana notiek lēni un pakāpeniski.

1.18. EESK atzinīgi vērtē to, ka 2024. gada 17. jūlijā tika parakstīts saprašanās memorands ar Āfrikas Savienības Ekonomikas, sociālo lietu un kultūras padomi (*ECOSOCC*), un uzskata, ka tas ir ļoti svarīgi, lai stiprinātu pilsoniskās sabiedrības ieguldījumu Eiropas un Āfrikas partnerībā.

2. **Vispārīgas piezīmes par kopējām demokrātiskajām vērtībām**

2.1. Pasākumiem demokrātijas veidošanai un stiprināšanai ar sadarbības starpniecību piemīt politiska dimensija, taču tiem ir arī spēcīgi komponenti, kas saistīti ar pilsonisko un sociālo dialogu un tādu institūciju izveidi, kas ir piemērotas brīvu un neatkarīgu pilsoniskās sabiedrības organizāciju un kustību iesaistīšanai, kā arī ar sociālo dialogu starp sociālajiem partneriem.

2.2. Pastāv būtiska un nedalāma saikne starp demokrātisku vidi, no vienas puses, un ekonomikas izaugsmi, vidisko ilgtspēju un sociālo attīstību, no otras puses, šie aspekti viens otru ietekmē un stiprina.

2.3. Atbilstīgas publiskās politikas īstenošana un sabiedrības uzticēšanās demokrātiskām institūcijām ir būtiski pilsoņu līdzdalības elementi. Uzticēšanos institūcijām ir grūti uzturēt, un, ja tā ir zaudēta, tās atgūšana aizņem daudz laika.

2.4. Šajā kontekstā EESK atkārtoti uzsver, ka vispārējās cilvēktiesības, piemēram, darba pamattiesības, darījumdarbības brīvība, tiesības uz veselīgu vidi un tiesiskums, ir kopīgas pamatvērtības. Kopā ar ilgtspējīgas attīstības mērķiem (IAM) tās veido starptautiski noteiktu minimālo standartu attīstības programmām un ir pamats vienlīdzīgām attīstības partnerībām ([2]).

([2]) OV C 429, 11.12.2020., 105. lpp..

2.5. Visā pasaulē pastāv nopietni draudi demokrātijai. EESK piekrīt Eiropas Parlamentam, ka ES ir jābūt pilnībā gatavai stāties pretī autoritāru un totalitāru režīmu ļaunprātīgas ietekmes pieaugumam, kā arī draudiem cilvēktiesību aizsardzībai un pieaugošajiem uzbrukumiem cilvēktiesību, demokrātijas, tiesiskuma un starptautisko humanitāro tiesību universālumam ([3]). Komiteja arī uzsver, ka demokrātiju apdraud korupcija un ka tā ir jāapkaro.

3. **Īpašas piezīmes**

3.1. ***Pašreizējā situācija Āfrikā***

3.1.1. Āfrikas kontinents iekšēji ir ļoti neviendabīgs, it īpaši tādēļ, ka valstīs ir atšķirīgs ekonomiskās attīstības līmenis, politisko iestāžu daudzveidība un dažādas ekonomiskās, sociālās un politiskās problēmas, kas tām jārisina, lai arī šīs valstis ietilpst kopējā satvarā, t. i., nācijas, kas izveidojušās dekolonizācijas procesu rezultātā. Arī demokrātiskā dinamika kontinentā ir daudzveidīga, jo ne pašreizējos apstākļos, ne sākotnējā situācijā šai dinamikai nav bijis vienota modeļa vai tendences, jo, pat ja dažās valstīs vai reģionos, kas ir attīstījuši noturīgu demokrātiju, ir panākts ievērojams progress, citās valstīs vai reģionos ir vērojams dažkārt ievērojams regress.

3.1.2. Visā pasaulē demokrātijas stiprināšana ir process, kas atrodas interaktīvā mijiedarbībā ar attīstību un bagātības sadali. Konkrēti Āfrikas gadījumā līdztekus demokrātijas un demokrātisko institūciju veicināšanai svarīgi ir novērst atpalicību attīstībā un plaisu bagātības sadalē.

3.1.3. Saskaņā ar Afrobarometru Āfrikas iedzīvotāji atbalsta demokrātiju, politisko dalībnieku pārskatatbildību un tiesiskumu, un, lai gan daudzi no viņiem savu valsti uzskata par demokrātiju, viņi nav apmierināti ar tās demokrātisko līmeni ([4]). Iedzīvotāju atbalsts demokrātijai Āfrikā ir lielāks nekā citās pasaules daļās, lai gan pēdējo desmit gadu laikā tas ir vājinājies: atbalsts daudzās valstīs samazinās, savukārt vairākās valstīs pieaug militāro režīmu akceptēšana ([5]).

3.1.4. Daudzās Āfrikas valstīs ir izplatīts uzskats, ka valsts sniegums ir zemāks par pasaules vidējo rādītāju tādās svarīgās jomās kā korupcijas neesamība, nepieciešamība nodrošināt tiesībaizsardzību, tiesu iestāžu neatkarība, uzticamas vēlēšanas un vēlētu iestāžu klātbūtne ([6]).

3.1.5. Āfrika cieš no nopietniem trūkumiem kritiskās infrastruktūras jomā, kura ir ļoti svarīga ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā, it īpaši ūdensapgādes un sanitārijas, enerģētikas, transporta un komunikācijas un informācijas tehnoloģiju nozarē. Eiropas un Āfrikas partnerībai ir jāveicina šīs infrastruktūras attīstība.

3.1.6. Debates par to, kā stiprināt demokrātiju Āfrikā, joprojām ir atklātas un svārstās starp tendencēm, kas atbalsta Rietumu, ES un ASV demokrātijas modeļa ieviešanu, un redzējumiem par to, ka šis modelis būtu jāpielāgo vai ka būtu jāizveido īpašs Āfrikas modelis, kura pamatā ir kopienas un līdzdalības pieeja. Neatkarīgi no šīm debatēm demokrātijai ir raksturīgas vispārīgas iezīmes, proti, brīvība, vārda brīvība, tiesiskums un varas dalīšana, pilsoniskās sabiedrības viedoklis un līdzdalība, kā arī cilvēces attīstība.

3.1.7. EESK atzīst un atzinīgi vērtē kopš demokratizācijas viļņa 20. gadsimta deviņdesmitajos gados Āfrikas iedzīvotāju īstenotos ievērojamos centienus veidot demokrātiskas institūcijas. Lai gan lielākā daļa kontinenta valstu ir organizējušas daudzpartiju vēlēšanas, daudzām no tām ir jāstiprina parlamentu loma un jāpalielina sabiedrības uzticēšanās valsts demokrātisko iestāžu darbībai.

([3]) Ziņojums par cilvēktiesībām un demokrātiju pasaulē un Eiropas Savienības politiku šajā jomā — 2023. gada ziņojums, 3. punkts.

([4]) *Zamfir, Ionel, EU support to democracy and good governance in Africa* [ES atbalsts demokrātijai un labai pārvaldībai Āfrikā], Eiropas Parlamenta Izpētes dienesta informatīvais ziņojums, 2017. gada novembris.

([5]) *Afrobarometer, African insights 2024: Democracy at risk – the people's perspective* (Āfrikas perspektīvas 2024: Demokrātija briesmās – cilvēku skatījums).

([6]) Starptautiskais Demokrātijas un vēlēšanu palīdzības institūts (*IDEA*), *The Global State of Democracy Indices* [Globālā demokrātijas stāvokļa rādītāji], 7. versija, 1, 2003. Dati, ar kuriem *A. Sharamo* iepazīstināja EESK rīkotajā uzklausīšanā saistībā ar šā atzinuma sagatavošanu.

3.1.8. Āfrikas Savienība savā "Programmā 2063" ir iekļāvusi labu pārvaldību, demokrātiju, cilvēktiesību ievērošanu, tiesiskumu un tiesisku valsti.

3.1.9. Minētā labā pārvaldība tiek vērtēta ir salīdzinošās izvērtēšanas mehānisma palīdzību, un EESK to vērtē atzinīgi un uzsver tā nozīmīgumu. Salīdzinošās izvērtēšanas mehānisms ir brīvprātīgs un tikai Āfrikai raksturīgs instruments, kas vērtē minēto pārvaldību un pārbauda atbilstību Āfrikas un starptautiskajām saistībām, it īpaši demokrātijas un politiskās un ekonomiskās pārvaldības, uzņēmējdarbības un sociālekonomiskās attīstības jomā, un paredz publisku ziņojumu sniegšanu un nacionālo rīcības programmu izstrādi. Komiteja atzinīgi vērtē to, ka Āfrikas valstis ir izveidojušas šo mehānismu, un aicina tās turpināt tā īstenošanu.

3.1.10. Eiropa var būt partnere tādu Āfrikas demokrātisko modeļu veidošanā, kas atbilst iedzīvotāju, tostarp it īpaši jauniešu, vēlmēm.

3.1.11. Demokrātiskās attīstības neatņemama sastāvdaļa ir pienācīgas kvalitātes nodarbinātības veicināšana. Svarīgi ir, lai Eiropas Savienība un Āfrika veicinātu Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) standartu un instrumentu, it īpaši tās pamatkonvenciju, ieviešanu.

3.1.12. Lielākajā daļā Āfrikas valstu dominējošās privātās ekonomikas neformālais raksturs kaitē godīgai konkurencei un lielā mērā ir cēlonis augstamm nedrošības par darbavietu, nabadzības un sociālās neaizsargātības līmenim, ietekmējot gan pašu sabiedrību, gan attiecības tajā. Saimnieciskās darbības formalizēšana stiprina pilsoniskās sabiedrības autonomiju, kā arī iedzīvotāju, ekonomikas dalībnieku un valsts savstarpējo uzticēšanos. Tāpēc EESK prasa efektīvi piemērot SDO Ieteikumu Nr. 204 par pāreju no neoficiālās ekonomikas uz oficiālo ekonomiku ([7]).

3.1.13. Neoficiālās ekonomikas izplatība, nelielais modernu ekonomikas sektoru īpatsvars un no tā izrietošās problēmas attiecībās starp valsti un iedzīvotājiem nozīmē, ka šīs valstis ir pakļautas sociālās nevienlīdzības padziļināšanās riskam, ka tām ir grūti izmantot savas demogrāfiskās dividendes, kas paver vērtīgas iespējas Āfrikas jauniešiem, un ka tādējādi draud izveidoties apburtais loks, kurš kaitē demokrātijas uzplaukumam.

3.1.14. Vairākas analīzes, kas veltītas Āfrikas demokrātijas attīstībai, rada bažas. 2017. gada Eiropas Parlamenta ziņojuma par meklēšanas rezultātiem kopsavilkums liecina, ka kontinenta demokrātisko attīstību kavē vairākās (bet ne visās) valstīs novērotās tendences, proti, vēlēšanu kvalitāte joprojām ir zema, dominējošās partijas stingri turas pie varas, vēlēšanas ir manipulētas un krāpnieciskas un kontrole pār medijiem un tiesu varu ir apspiedusi opozīciju. Šajā kontekstā EESK vēlreiz norāda, ka svarīga ir vēlēšanu procesu uzticamība un novērošanas misiju efektivitāte.

3.1.15. Varas koncentrācija rada labvēlīgu vidi valsts apvērsumiem, savukārt varas decentralizācija paver iespēju demokrātiskos procesus padarīt iekļaujošākus un palielināt iedzīvotāju līdzdalību.

3.1.16. Pēdējos gados valsts apvērsumu un valsts apvērsuma mēģinājumu skaits ir pat pieaudzis, iezīmējot tendenci, kas ir jāizprot un ar kuru jārēķinās darbībās, kuras Eiropas Savienības iestādes veiks nākotnē.

3.1.17. Āfrikā pāreju uz demokrātiju apgrūtina daudzas bieži vien savstarpēji saistītas problēmas:

— valstīs ar nestabilu valdību ir arī drīzāk zemi sociālās un ekonomiskās attīstības rādītāji;

— ilgstoša militāro spēku atrašanās pie varas iedzīvotājos nereti rada sajūtu, ka pāreja uz demokrātiju bez vardarbības nav iespējama;

— ārvalstu dalībnieki veicina dezinformāciju;

— būdamas uzņēmīgas pret korupciju, politiskās institūcijas, ekonomika un sabiedrība ir pakļauta izkropļojumiem;

— pilsoniskās sabiedrības telpa sašaurinās.

([7]) Ieteikums, ko Starptautiskās Darba organizācija apstiprināja 2015. gada 12. jūnijā Ženēvā notikušajā 104. sesijā; sk.: https://www.ilo.org/resource/ilc/104/recommendation-no-204-concerning-transition-informal-formal-economy.

3.2. ***Āfrika un globālā ģeopolitika***

3.2.1. Eiropas Savienība joprojām ir Āfrikas galvenā partnere attīstības sadarbības, investīciju un tirdzniecības jomā.

3.2.2. Vairāku Āfrikas ieinteresētās personas (gan no valdības aprindām, gan no pilsoniskās sabiedrības) uzskata, ka ES pieeja Āfrikai ir pārāk birokrātiska. Šis priekšstats būtu jālabo, veicinot ES spēju pielāgot savu darbību videi, kurā tā plāno attīstīt sadarbību.

3.2.3. ES 2021. gadā uzsāka investīciju stratēģiju *Global Gateway*, kas Āfrikai ir īpaši svarīga. ES sola laikposmā no 2021. gada līdz 2027. gadam investēt līdz 300 miljardiem eiro digitālās infrastruktūras, enerģētikas un transporta savienojumu uzlabošanā, kā arī veselības, izglītības un pētniecības sistēmu stiprināšanā visā pasaulē. Tādējādi ir mobilizēti līdzekļi līdz pat 150 miljardu eiro apmērā investīcijām Āfrikas kontinentā. Kā norādīts atzinumā par minēto stratēģiju ([8]), EESK:

— uzskata, ka stratēģija *Global Gateway* ļaus Eiropas Savienībai stiprināt ekonomiskās un politiskās saiknes ar tās partnervalstīm, nodrošinot demokrātisko un sociālo principu ievērošanu, un vienlaikus efektīvi konkurēt pasaules līmenī infrastruktūras nodrošināšanas un uzturēšanas jomā;

— norāda, ka ir svarīgi stratēģijas *Global Gateway* investīciju programmas balstīt uz ietekmes novērtējumiem, kuri ne tikai ņemtu vērā stratēģisko un ģeopolitisko interešu aspektus, bet arī garantētu demokrātisku līdzdalību attīstības iniciatīvās partnervalstīs, kā arī projektu ekonomisko, sociālo un vidisko ilgtspēju.

3.2.4. Lai gan ES privātais sektors ir apņēmības pilns piedalīties Āfrikas ekonomikas attīstības procesā, joprojām pastāv būtiski institucionāli šķēršļi saistībā ar tiesisko regulējumu un ieguldījumu aizsardzību, spēcīgi iesakņojušās korupcijas problēmas sabiedrībā, neatkarīgas tiesu sistēmas trūkums un attīstības nepilnības, piemēram, darbaspēka prasmju trūkums un infrastruktūras trūkums, ko var novērst, izmantojot partnerības un sadarbību.

3.2.5. EESK aicina ES un Āfrikas institūcijas Eiropas un Āfrikas sadarbībā par prioritāti izvirzīt cīņu pret korupciju un tās destabilizējošo ietekmi uz ekonomiku un sabiedrību.

3.2.6. EESK atzīst un negatīvi vērtē to, ka Eiropas Savienība jau ilgu laiku nav pietiekami novērtējusi Āfrikas kontinenta ģeopolitisko un stratēģisko nozīmi. Šo situāciju pasliktinājušas dažu ES valstu nepārdomātās stratēģijas un no tām izrietošie trūkumi ES kopējās ārpolitikas īstenošanā. Dažu trešo valstu rīcība reģionā būtiski veicina šādu situāciju. Runa ir par Krievijas destabilizējošām darbībām, kā arī par Ķīnas milzīgajām investīcijām saskaņā ar tās ģeopolitisko stratēģiju Āfrikai.

3.2.7. Demokrātiskā regresa risku Āfrikas kontinentā palielina starptautiskā stratēģija, ko Ķīna īsteno ar iniciatīvu "Viena josla, viens ceļš", un starptautiskā stratēģija, ko Krievija īsteno galvenokārt ar tādu nacionālo, tostarp paramilitāru, uzņēmumu kā "Vāgnera grupa" starpniecību.

3.2.8. Atšķirībā no Eiropas Savienības šīs divas valstis savu starptautisko politiku nebalsta uz universālām vērtībām, un tādēļ tās ir ieguvušas privileģētu partneru statusu attiecībās ar autokrātiskiem režīmiem vai valdībām, kas ir uzņēmušās politiskas un/vai ekonomiskas saistības pret abām minētajām valstīm.

3.3. ***ES un Āfrikas attiecības***

3.3.1. Līguma par Eiropas Savienību 21. pantā ir noteikts, ka ES starptautiskās darbības virzītājspēks ir vērtības, kas ir iedvesmojušas tās pamatu izveidi, tostarp cilvēka cieņa, brīvība, demokrātija, vienlīdzība, tiesiskums un cilvēktiesību ievērošana.

([8]) OV C, C/2024/1574, 5.3.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1574/oj.

3.3.2. Saskaņā ar Āfrikas un ES kopējo stratēģiju, kas nodrošina visaptverošu ilgtermiņa satvaru Āfrikas un Eiropas Savienības attiecībām, to partnerības pamatā ir tādi pamatprincipi kā Āfrikas vienotība, Āfrikas un Eiropas savstarpēja atkarība, kopīga ieinteresētība un atbildība, cilvēktiesību ievērošana, kā arī cilvēktiesību, demokrātijas principu, tiesiskuma un tiesību uz attīstību ievērošana.

3.3.3. Saskaņā ar iepriekšminēto stratēģiju Eiropas Savienība un Āfrika var kopā strādāt pie tā, lai izmantotu iespējas, stātos pretī izaicinājumiem, kā arī izstrādātu darbības, kas nodrošina stabilitāti, mieru, drošību, cilvēktiesības, demokrātiju, dzimumu līdztiesību, iztikas līdzekļu ilgtspēju, ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi, kas balstīta uz veselīgām ekosistēmām, sociālo kohēziju un labu pārvaldību.

3.3.4. Šis ir vispārējais satvars, saskaņā ar kuru Eiropas Savienība un Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna valstu organizācija (*OACPS*) 2023. gada novembrī noslēdza Samoa nolīgumu, kurā aicināts veidot vienlīdzīgu partnerību. Tomēr praksē izrādās, ka Āfrikas partneru struktūras ir nestabilākas, tām ir mazākas politiskās prasmes un tām nav pietiekamu resursu. Resursi, kas ir pieejami *OACPS*, ir daudz mazāki nekā Eiropas Savienības resursi. Ņemot vērā šīs atšķirības, EESK iesaka Eiropas Savienībai izstrādāt mehānismus, kas atjaunotu abu pušu attiecību līdzsvaru.

3.3.5. EESK uzskata, ka, lai Samoa nolīgumu varētu pienācīgi īstenot, pusēm būtu lietderīgi vienoties par progresa rādītājiem.

3.3.6. Jaunajā Konsensā par attīstību, ko 2017. gada jūnijā kopīgi apstiprināja Komisija, Padome, Parlaments un Augstā pārstāve, demokrātija tiek aplūkota plašākā attīstības politikas kontekstā.

3.3.7. Padomes secinājumos par ES Rīcības plānu cilvēktiesību un demokrātijas jomā 2020.–2024. gadam starp prioritātēm ir iekļauta noturīgas, iekļaujošas un demokrātiskas sabiedrības veidošana un globālas cilvēktiesību un demokrātijas sistēmas veicināšana.

4. **EESK un Āfrikas pilsoniskā sabiedrība**

4.1. Šajā kontekstā galvenais jautājums ir šāds: kā EESK var palīdzēt veicināt demokrātijas vērtības un aizstāvēt demokrātiskos režīmus Āfrikā, ņemot vērā Samoa nolīgumu un ES un Āfrikas partnerību?

4.2. Būtu jāpatur prātā sociālās un ekonomiskās attīstības un pilsoniskās sabiedrības telpas nozīme noturīgu demokrātiju veidošanā.

4.3. Šajā saistībā EESK atkārtoti uzsver, ka vispārējo cilvēktiesību, kas ir būtiski svarīgas kopējās vērtības, ievērošanai ir jābūt pamatā jebkādām politiskām saistībām vienlīdzīgā attīstības partnerībā ar Āfriku ([9]).

4.4. Kā norādīts atzinumā "Kopīgs paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par jaunu impulsu Āfrikas un ES partnerībai", EESK ir pārliecināta, ka kopā ar atzītiem pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem (platforma, forums, brīvprātīgie) un Āfrikas valstu sociālajiem partneriem EESK var sniegt būtisku ieguldījumu demokrātijas un cilvēktiesību jomā ([10]).

4.5. Samoa nolīgums un it īpaši ES un Āfrikas partnerība ir satvars, kas jāņem vērā. Minētajā nolīgumā ir paredzēti institucionāli mehānismi, kas nodrošina strukturētu telpu pilsoniskās sabiedrības līdzdalībai, izmantojot pilsonisko un sociālo dialogu, un šajā procesā EESK ir ilga pieredze.

4.6. Saprašanās memorands, ko 2024. gada 17. jūlijā parakstīja EESK un Āfrikas Savienības Ekonomikas, sociālo lietu un kultūras padome (*ECOSOCC*), ir ļoti svarīgs solis ceļā uz šā ieguldījuma konsolidēšanu. Abas iestādes stiprinās sadarbību, atkārtoti apliecinot Āfrikas Savienības un Eiropas Savienības stratēģisko partnerību, atjaunota demokrātiskā dialoga veicināšanu un sadarbības konsolidāciju starp pilsonisko sabiedrību Eiropā un Āfrikā, lai sekmētu ekonomisko un sociālo attīstību, padziļinātu pilsoniskās sabiedrības līdzdalību un turpinātu tiekties uz ilgtspējīgas attīstības mērķa īstenošanu.

([9]) OV C 429, 11.12.2020., 105. lpp., 1.1. punkts.
([10]) OV C 237, 6.7.2018., 66. lpp., 1.4. punkts.

4.7. Lai gan valstij un pilsoniskajai sabiedrībai ir savstarpēji jāatbalsta vienai otru, Āfrikā tās bieži tiek uzskatītas par pretiniecēm, un pie varas esošie valsts vadītāji apsūdz pilsonisko sabiedrību par centieniem destabilizēt un gāzt viņus. Lai varas virsotnē notiktu nepieciešamās pārmaiņas, ir vajadzīga institucionālā nepārtrauktība, kas jāstiprina, precizējot valstij un pilsoniskajai sabiedrībai raksturīgās intervences jomas un neizslēdzot veselīgu konfrontāciju politiskajā arēnā.

4.8. Pilsoniskās sabiedrības pamatā ir pilsoņu iniciatīvas, kuru mērķis ir rast risinājumus sociālajām un vidiskajām problēmām, ar kurām saskaras sabiedrība. Šis iniciatīvas gars izpaužas visdažādākajās strukturālajās formās, un tas liecina par demokrātiskas vides esamību, ko autoritāras valdības nepieņem un bieži mēģina aizliegt.

4.9. Spēcīgas pilsoniskās sabiedrības princips nostiprinās līdz ar attīstības līmeni. Dažās valstīs pilsoniskā sabiedrība tiek organizēta atbilstoši etniskajai piederībai. Jāveicina kultūra, kuras pamatā ir pilsonība.

4.10. Kā jau norādīts Eiropas Savienības un ĀKK valstu attiecību kontekstā, EESK ir sev izvirzījusi mērķi piemērot paredzētos institucionālos mehānismus un veicināt un atbalstīt pilsoniskās sabiedrības organizācijas un sociālos partnerus, atzīstot, ka šiem dalībniekiem ir vadošā loma ilgtspējīgas attīstības veicināšanā, it īpaši saistībā ar ANO 17. ilgtspējīgas attīstības mērķi ([11]).

4.11. EESK uzskata, ka sadarbība ar Āfrikas Savienības Ekonomikas, sociālo lietu un kultūras padomi ir ļoti svarīga, lai izveidotu strukturētu stratēģiju un nodrošinātu ieinteresēto personu turpmāku iesaistīšanos Eiropas Savienības un ĀS partnerībā.

4.12. EESK arī uzturēs attiecības ar Āfrikas Ekonomikas un sociālo lietu padomju savienību (*UCESA*), savstarpēji piedaloties attiecīgajos pušu pasākumos vai kopīgos projektos.

Briselē, 2024. gada 4. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Oliver RÖPKE

([11]) OV C 443, 22.11.2022., 29. lpp., 1.9. punkts.